

από Παπανδρέου σε Παπανδρέου

Από την ίδρυσή του, το 1974, ως σήμερα το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα πέρασε δύσκολες περιόδους, με σκληρές εσωκομματικές αναμετρήσεις, ίντριγκες, αποχωρήσεις, επιστροφές, διαγραφές και άλλαξε δύο φορές ηγεσία

Το χρονικό της ταραγμένης διαδρομής του ΠΑΣΟΚ

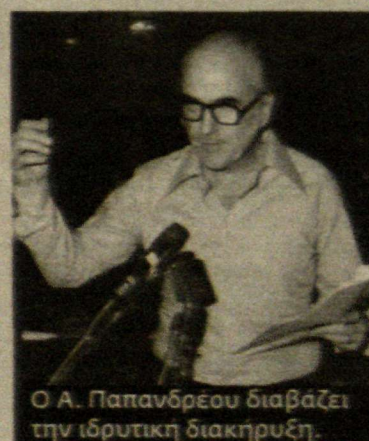
Το ΠΑΣΟΚ υπάρχει μέσα από τις κρίσεις του, ίσως υπάρχει και χάρη στις κρίσεις του και η ιστορία του είναι η ιστορία των κρίσεών του. Επί τριάντα χρόνια μια αλυσίδα εσωκομματικών αναμετρήσεων, διαγραφών, αποχωρήσεων και επιστροφών δίνει τροφή στην πολιτική επικαιρότητα, αλλά ανανεώνει και την πα-

Γράφει ο
ΓΙΩΡΓΟΣ
ΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ρουσία του στην πολιτική σκηνή με διαφορετικές ηγεσίες. Μετά τον Ανδρέα Παπανδρέου που το ίδρυσε, άλλαξε δύο αρχηγούς και πάει για τρίτο. Η πολυσυλλεκτικότητα, που επελέγη από την αρχή ως μέθοδος μαζικοποίησης του ΠΑΣΟΚ, οδήγησε σε ποικίλες ιδεολογικές αποχρώσεις και άρχισαν να αναδεικνύονται και να δρουν νομίμως μαρξιστές λενινιστές, γκουεβαριστές, παμπλιστές, τροτσκιστές,

«κεντρώοι», «σοσιαλδημοκράτες» κ.λπ. Μετά το 1981, οι ομάδες άρχισαν να συγκροτούνται με ορίζοντα τη διαδοχή του Ανδρέα Παπανδρέου. Και μετά το 1996, στους διαχωρισμούς άρχισαν να υπεισέρχονται και οι επιρροές οικονομικών συμφερόντων. Ως το 1995 το ΠΑΣΟΚ ήταν ό,τι αποφάσιζε κάθε φορά ο Ανδρέας Παπανδρέου. Δεν ήταν απλώς αρχηγός ενός κόμματος. Ήταν θεσμικός παράγοντας ενός ευρύτατου πολιτικού χώρου στον οποίο ο ίδιος προσέδιδε το χαρακτηρισμό «δημο-

Ο Α. Παπανδρέου διαβάζει την ιδρυτική διακήρυξη.

κρατική παράταξη» και ήταν ο μόνος που κατάφερε να την κρατήσει σε έναν πολιτικό φορέα. Ο Σημίτης υποχρεώθηκε να αποδεχθεί έναν ομοσπονδιακό τρόπο λειτουργίας και ο Γ. Παπανδρέου προσπάθησε να επαναφέρει τον αρχηγοκεντρικό χαρακτήρα, αλλά απέτυχε. Σε κάθε περίοδο οι ομάδες και οι παρέες ήταν συστατικά στοιχεία του ΠΑΣΟΚ από την πρώτη στιγμή της ζωής του. Και οι έννοιες της «διάσπασης» και της «διαγραφής» μπήκαν νωρίς στο κομματικό λεξιλόγιο.

από Παπανδρέου σε Παπανδρέου

Πριν κλείσει τον πρώτο χρόνο ύπαρξής του το ΠΑΣΟΚ και μετά την επικράτηση του Ανδρέα Παπανδρέου στο προσυνέδριο του 1975, απομακρύνθηκαν σημαντικά στελέχη όπως οι Ν. Κωνσταντόπουλος, Σ. Καραγιώργας, Μελίνα Μερκούρη, Αγγέλα Κοκκόλα και στελέχη της Νεολαίας όπως ο Π. Ευθυμίου

Καλημέρα ήλιε, με ρήξεις και διαγραφές

Το 1974 η προσωρινή Κ.Ε. ανακοίνωσε ότι δεν δέχεται ως υποψήφιο βουλευτή τον Ι. Σταμούλη, γιατί υπήρξε μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Θηβών στη διάρκεια της δικτατορίας και η Τοπική Οργάνωση αντέδρασε. Ήταν η πρώτη διάσπαση του ΠΑΣΟΚ. Λίγο πριν είχε σημειωθεί η πρώτη διαγραφή. Η προσωρινή Κ.Ε. κόβει από τους συνδυασμούς του Κινήματος στη Ζάκυνθο τον Τάλημποτ Κεφαλληνίο γιατί αρνήθηκε να υπογράψει εν λευκώ την παραίτησή του αν εκλεγεί, όπως είχε

αποφασιστεί για τους υποψήφιους βουλευτές. Η πρώτη ρήξη εκδηλώθηκε στον «Αγωνιστή», το περιοδικό της Νεολαίας ΠΑΣΟΚ. Στις αρχές του 1975 δημοσιεύεται ένα άρθρο υπό τον τίτλο «Σοσιαλισμός και δημοκρατικές διαδικασίες» και βάλει κατά του Α. Παπανδρέου. Το ίδιο βράδυ εισβάλλει στον «Αγωνιστή» η Βάσω Παπανδρέου εκ μέρους του Ε.Γ. και καταργεί τη διεύθυνση του περιοδικού.

Αλλά η πρώτη σοβαρή εσωκομματική αναμέτρηση έγινε με τη Δημοκρατική Αμυνα. Η πιο σημαντική ίσως αντιστασιακή οργάνωση

προσχώρησε στο ΠΑΣΟΚ στις αρχές Οκτωβρίου 1974. Το «πρωτόκολλο ενοποίησης» με το ΠΑΚ εξασφάλιζε «αναλογική εκπροσώπηση σε όλα τα όργανα». Στην προσωρινή Κεντρική Επιτροπή μετέχουν 20 στελέχη της Αμυνας, τα οποία εξακολουθούν να δρουν ως αυτόνομη συνιστώσα. Συνεδριάζουν χωριστά και στους διαδρόμους του κτιρίου της οδού Πανεπιστημίου, όπου στεγαζόταν τότε το ΠΑΣΟΚ, οι φανατικοί «ανδρείκοι» τους υποβλέπουν.

Η ρήξη ήταν αναπόφευκτη και κορυφώθηκε στο προσυνέδριο που συνήλθε -κεκλεισμένων των θυρών-

στις 16 Μαρτίου 1975 στο κέντρο «Μονσενιέρ» της πλατείας Αμερικής για να εκλέξει νέα Κ.Ε. και να απαντήσει σε όλα τα ερωτήματα για τη φυσιογνωμία του Κινήματος. Όταν έφτασε η ώρα για τις ψηφοφορίες, οι άνθρωποι του Α. Παπανδρέου κυκλοφορούν ανάμεσα στους 450 συνέδρους και μοιράζουν ένα χαρτάκι με τα ονόματα «των συντρόφων που θέλει ο Ανδρέας να βγουν». Ενα ανάλογο χαρτάκι μοιράζουν και τα στελέχη της Δημοκρατικής Αμυνας. Ήταν μια συνήθεια που δεν εγκατέλειψε ποτέ το ΠΑΣΟΚ.

Το προσυνέδριο ανέδειξε νέα

75μελή Κεντρική Επιτροπή και παρότι μετέχουν όλες οι τάσεις, ο έλεγχος γέρνει προς την πλευρά του Α. Παπανδρέου. Προτελευταίος στη νέα Κ.Ε. εξελέγη ένας άγνωστος πολιτικός μηχανικός. Από τότε ο Γ. Γεννηματάς γίνεται από τους πιο ενθουσιώδεις υποστηρικτές του Ανδρέα και μέλος της «τρίκας», σε μερικά χρόνια θα καταστεί ο αδιαφιλονίκητος διάδοχος, αλλά η μεγάλη σύγκρουση που όλοι ανέμεναν μεταξύ τους δεν θα γίνει ποτέ, καθώς τον χτύπησε η επάρατος.

Η επικράτηση του Παπανδρέου στο προσυνέδριο δεν εκτόνωσε την

εσωκομματική κρίση. Αντίθετα τη μετέφερε στη βάση του Κινήματος. Σε αυτό το σκηνικό, ρόλους θα παίξουν κυρίως τα στελέχη της Νεολαίας και οι φοιτητές της ΠΑΣΠ, στους κόλπους της οποίας θα εκδηλωθούν σύντομα τα πρώτα σχίσματα με διαγραφές στελεχών της. Στις 9 Ιουνίου 1975 διαγράφονται από την Κ.Ε. οι προερχόμενοι από τη Δημοκρατική Αμυνα Β. Φίλιας, Α. Στάγγος, Ν. Κωνσταντόπουλος, Στ. Νέστωρ, Χρ. Παπαθανασίου, Λ. Βάσης, Γ. Ζυγογιάννης, Σπ. Καβουνίδης, Χαρ. Ντόλκας, Ι. Τούντας και ο Π. Ευθυμίου ο οποίος έχει ήδη απομακρυνθεί από την ΠΑΣΠ. Η κρίση όμως ήταν βαθύτερη και η μια διαγραφή έφερνε την άλλη, μέχρι που τα μέλη της Κ.Ε. τα οποία καθαιρέθηκαν ήταν περισσότερα από όσα έμειναν. Μέχρι το τέλος του Ιουνίου του 1975, τα 48 από τα 75 μέλη της Κ.Ε. είχαν διαγραφεί ή είχαν υποβάλει την παραίτησή τους. Πρόσωπα που προορίζονταν να παίξουν σημαντικό ρόλο στο ΠΑΣΟΚ, όπως η Μελίνα Μερκούρη, η Αμαλία Φλέμινγκ, ο Σάκης Καραγιώργας, ο Νικολάου και ο Χρήστος Ροκόφυλλος, βρέθηκαν έξω από τις γραμμές του κόμματος. Ακόμη και η γραμματέας του Α. Παπανδρέου, Αγγέλα Κοκκόλα, έχασε την κομματική της ιδιότητα. Ο Α. Παπανδρέου διέγραφε τους ανθρώπους του! Τα στελέχη της Δημοκρατικής Αμυνας που απομακρύνθηκαν έκαναν μια προσπάθεια να δημιουργήσουν το πρώτο αντι-ΠΑΣΟΚ. Ιδρύουν τη Σοσιαλιστική Πορεία και εκδίδουν την ομώνυμη εφημερίδα, αλλά δεν έχουν απήχηση στη βάση και σταδιακά η κίνηση φυλλορροεί.

Η απομάκρυνση της Δημοκρατικής Αμυνας αναδιέταξε τους συσχετισμούς στο ΠΑΣΟΚ και οι αντιθέσεις πήραν άλλη μορφή. Οι προερχόμενοι από το ΠΑΚ και οι τροτσκιστές αισθάνονταν δικαιωμένοι και έπαιρναν θέσεις για τις επόμενες αναμετρήσεις. Αλλά και σε όσους προέρχονταν από το ΠΑΚ άρχισαν να ξεχωρίζουν δύο τάσεις. Από τη μια ήταν τα στελέχη που συσπειρώνονταν υπό τον Α. Παπανδρέου, με επικεφαλής τον Α. Τσοχατζόπουλο. Από την άλλη ήταν τα στελέχη που επηρεάζονταν από

τον Ι. Τσεκούρα και τις δύο «ιταλικές» φοιτητικές ομάδες του Γ. Παπαγιαννόπουλου και του Μιχ. Χαραλαμπίδη. Κάτω από αυτόν το νέο συσχετισμό δυνάμεων διαμορφώθηκαν οι συνθήκες των νέων συγκρούσεων, που είχαν ως ζητούμενο τη μελλοντική φυσιογνωμία του ΠΑΣΟΚ.

Το ΠΑΣΟΚ Β'

Οι νεολαίοι διχάζονται σε δύο ρεύματα. Το ένα, με τη συναίνεση του Α. Παπανδρέου, επιδιώκει ειρηνική πορεία προς το «δημοκρατικό σοσιαλισμό» όπως ο ίδιος ανέφερε επηρεασμένος από αναλυτές του Τρίτου Δρόμου, όπως ήταν ο Πολ Σουίτζι και ο Σαμίρ Αμίν. Το άλλο ρεύμα είναι το ΠΑΣΟΚ Β', όπως το έλεγαν τότε. Φλερτάρει με την ιδέα του ημιπαράνομου μηχανισμού και την προοπτική της «επανάστασης» και συσπειρώνεται γύρω από τον Ι. Τσεκούρα. Το ΠΑΣΟΚ Β' σαγηνεύει πολλά στελέχη της Νεολαίας, αφού τους επιτρέπει να αντιπαράτίθενται στην ΚΝΕ που διαθέτει εκείνη την εποχή το κριτήριο της μαρξιστικής καθαρότητας. Οι του πρώτου ρεύματος παραμένουν στο πλαίσιο που έθετε ο Α. Παπανδρέου, αλλά επιδιώκουν να κυριαρχήσουν έναντι των άλλων τάσεων και κυρίως των «παλααιοκομματικών».

Όλα στην παράταξη κρίνονται από τη σκοπιά του μαρξισμού όπως τον αντιλαμβάνεται ο καθένας και καταλήγουν σε ολονύχτιες συνελεύσεις με ψηφοφορίες. Ακόμη και η ύπαρξη ή όχι του... Θεού τίθεται στην ημερήσια διάταξη μιας συνέλευσης και αποφασίζεται με πλειοψηφία μόλις 17-12 και δύο αποχές ότι-πράγματι-Θεός υπάρχει! Εκτός από τις «ιδεολογικές» ομάδες, εμφανίστηκε στο Κίνημα και μία... θρησκευτική! Πληροφορίες αναφέρουν ότι στο ΠΑΣΟΚ έχουν εισχωρήσει μασόνιο!

Γίνεται -με κάθε μυστικότητα- μια έρευνα και διαπιστώνεται ότι στις οργανώσεις του Βόλου και της Ζακύνθου οι μασόνιοι είναι σχεδόν πλειοψηφία. Οι δύο οργανώσεις μπαίνουν στο «ψυγείο» μέχρι να αποσαφηνιστεί ότι η παρουσία μασόνων στην οργάνωση ήταν απλώς τοπική ιδιαιτερότητα.

Η κυρία Αγγέλα Κοκκόλα.

Όλα καταλήγουν σε ολονύχτιες συνελεύσεις. Ακόμη και η ύπαρξη ή όχι του Θεού τέθηκε σε ψηφοφορία, στην οποία αποφασίστηκε, με πλειοψηφία 17-12 και δύο αποχές, ότι πράγματι υπάρχει!

Α. Τσοχατζόπουλος και Γ. Γεννηματάς ανέβηκαν το 1979 στη Θεσσαλονίκη και κατέπνιξαν την «ανταρσία» της Νεολαίας.

Η κρίση στη Νεολαία και η ηγεμονία Ανδρέα

Οι «εκκαθαρίσεις» τροτσκιστών και μελών της ΠΑΣΠ με συνοπτικές διαδικασίες και η συνδιάσκεψη-επανίδρυση του ΠΑΣΟΚ το 1977

Στην πρώτη περίοδο ανάπτυξης του ΠΑΣΟΚ και της Νεολαίας του, ειςχωρούν στις γραμμές του στελέχη τροτσκιστικών οργανώσεων. Γνωστοί στην εποχή τους τροτσκιστές, όπως οι Λαγκάκος, Κωστόπουλος, Δαλαβάνγκας κ.ά., είχαν ενταχθεί από νωρίς στο ΠΑΣΟΚ όπου είχε μάλιστα εξέχουσα θέση ο παράγων του λεγόμενου «παμπλικού κινήματος» Δημ. Λιβιεράτος, με τον οποίο ο Α. Παπανδρέου διατηρεί καλές σχέσεις, όπως και με τον ίδιο τον Μιχ. Ράπτη-Πάμπλο. Όταν άρχισε η καταδίωξή τους, «αντιτροτσκιστική υστερία» καταλαμβάνει ολόκληρο το ΠΑΣΟΚ.

Τα στελέχη της Νεολαίας που είναι πιστά στον Α. Παπανδρέου περιπολούν στις Τοπικές Οργανώσεις της Αθήνας και διαγράφουν με συνοπτικές διαδικασίες τους «εισοδιεστές». Όταν ο Δημ. Λιβιεράτος στέλνει στην «Εξόρμηση» ένα άρθρο του για το «λαϊκό μέτωπο», στελέχη της Νεολαίας εισέβαλαν στο τυπογραφείο και το σταμάτησαν. Λίγο αργότερα απομακρύνεται από το Ε.Γ. ο Δημ. Λιβιεράτος και τη θέση του θα πάρει ο Κ. Λαλιώτης. Στις 19 Δεκεμβρίου 1976 ο Α. Παπανδρέου συγκαλεί εκτάκτως τις Προσωρινές Νομαρχιακές Επιτροπές και καταγγέλλει τις διασπαστικές δραστηριότητες στη Νεολαία. Πολλοί κατηγορούνται ότι έχουν έλθει σε επαφή και με τους τροτσκιστές που είχαν ήδη απομακρυνθεί και δίνεται στη δημοσιότητα μια λίστα διαγραφών. Διαγράφονται τα στελέχη της ΠΑΣΠ και του ΠΑΚ

που συμμετείχαν στις παρασκηνακές διεργασίες, αλλά παραδόξως δεν διαγράφεται ο... Ι. Τσεκούρας που τους καθοδηγούσε! Τότε θα γίνει γνωστό ότι είχε ήδη διαγραφεί πολύ νωρίτερα με «εσωτερική διαδικασία», γιατί η δράση του απειλούσε «την ασφάλεια του Κινήματος». Ο Α. Παπανδρέου του προσήψε ότι επεδίωκε τον «ένοπλο αγώνα» και λέγεται μάλιστα ότι υπήρξε και κάποια επικοινωνία με τον τότε πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή γι' αυτό το θέμα.

Το 1979 θα ξεσπάσει μια άλλη κρίση στο χώρο της Νεολαίας με επίκεντρο τη Θεσσαλονίκη. Θα ανέβει κλιμάκιο του Ε.Γ. με τον Α. Τσοχατζόπουλο και τον Γ. Γεννηματά, συνοδευόμενο από «γεροδεμένα» στελέχη, και ύστερα από μια δραματική συνεδρίαση στον κινηματογράφο «Αρμονία», με ξυλοδαρμούς και εκατέρωθεν καταγγελίες, η «ανταρσία» θα καταπνιγεί. Θα διαγραφεί ο Ελ. Τζιόλας και τη θέση του γραμματέα της Νεολαίας θα καταλάβει ο Στεφ. Μανίκας και παρ' ολίγον ο Ι. Μαγκριώτης, που συμπορευόταν μαζί τους. Τότε θα διαγραφεί επίσης και ο πρόεδρος της ΕΣΕΕ Αθ. Αθανασούλης.

Το Μάιο του 1980 διαγράφεται και ο Δ. Τζουβάνος, ο οποίος θα ιδρύσει μια πολιτική κίνηση που εκδίδει το περιοδικό «Φυλλάδιο» και θα επιστρέψει στο ΠΑΣΟΚ το 1994 ως υποστηρικτής του Α. Τσοχατζόπουλου.

Στις 8-10 Ιουλίου του 1977 οργανώνεται στην Αθήνα η Πανελλαδική Συνδιάσκεψη, η οποία είναι κατά κά-

ποιον τρόπο η πρώτη επανίδρυση του ΠΑΣΟΚ. Πήραν μέρος 936 σύνεδροι και η συνδιάσκεψη εξελίχθηκε σε προσωπικό θρίαμβο του Ανδρέα Παπανδρέου. Η νέα Κεντρική Επιτροπή είναι η πρώτη που ελέγχεται αποκλειστικά από τον ίδιο.

Λάθος κωδικοί

Ο Κ. Σημίτης είχε την έμπνευση να εκδοθούν τα αποτελέσματα με μηχανογραφικό. Ο Α. Παπανδρέου περιμένει, σε ένα δωμάτιο του ξενοδοχείου όπου λάμβανε χώρα η συνδιάσκεψη, να δει τη σειρά εκλογής. Και γίνεται κατακόκκινος. «Δεν είναι δυνατόν», φωνάζει. Πρώτος κατά σειράν εκλογής ήταν ο Μπ. Αγάθος, δεύτερος ο Ν. Λαγκαδινός, τρίτος κάποιος άγνωστος. Πουθενά τα στελέχη του κόμματος. Τι είχε συμβεί; Το πρόγραμμα καταμέτρησης προσέθετε, από λάθος, και τον... κωδικό των υποψήφιων στις ψήφους τους, με αποτέλεσμα να προηγούνται όσοι είχαν... μεγάλο κωδικό! Ο Κ. Σημίτης απέσυρε τους προγραμματιστές του και τα αποτελέσματα βγήκαν με το χέρι. Με την επικράτηση του Α. Παπανδρέου ολοκληρώθηκε η προσπάθεια να αποβληθούν από το ΠΑΣΟΚ στελέχη τα οποία το εκλάμβαναν ως «μετωπικό σχήμα» μιας «επαναστατικής πρωτοπορίας» που θα ήλεγχε την πορεία του και ήθελαν τον ίδιο «για να φέρνει τον κόσμο και αυτοί να τον προσανατολίζουν». Το 1977 ολοκληρώθηκε και η προσχώρηση της ΕΔΗΝ στο ΠΑΣΟΚ με την είσοδο της ομάδας του Αλ. Παναγιώλη. Οι Στ. Παναγιώλης, Ν. Σηφουνάκης, Κ. Ξύδης επισκέφθηκαν τον Α. Παπανδρέου στο Καστρί και το ανακοίνωσαν. Εκείνη την περίοδο μέλη της ΕΣΔΗΝ είναι ο Ευ. Βενιζέλος και ο Γ. Ανωμερίτης.

από Παπανδρέου σε Παπανδρέου

Οι διαγραφές «δεύτερης γενιάς» επί κυβερνήσεων Ανδρέα, η απομάκρυνση των διαφωνούντων, οι καταγγελίες για σκάνδαλα και η μετωπική με τους συνδικαλιστές

«Εκτελέσεις» υπουργών

Ο Α. Παπανδρέου συνήθως δεν ζητούσε την παραίτηση ενός υπουργού. Την ανακοίνωνε! Οι «διαγραφές της δεύτερης γενιάς», επειδή το ΠΑΣΟΚ ήταν στην κυβέρνηση, ελάχιστα απείλησαν τη συνοχή του.

Όσοι από τους απομακρυνθέντες συνέστησαν «αντίπαλες» πολιτικές κινήσεις, δεν κατάφεραν να επιβιώσουν. «Όποιος διαφωνεί, να κατεβεί από το τρένο τώρα», θα πει τον Αύγουστο του 1986 σε μια συγκέντρωση στελεχών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ο Α. Παπανδρέου.

Πρώτος «απεβλήθη» τον Ιανουάριο του 1982 ο Ασ. Φωτήλας, υφυπουργός Εξωτερικών. Εκπροσωπούσε την κυβέρνηση σε μια έκτακτη σύνοδο του Συμβουλίου Υπουργών της ΕΟΚ και προσυπέγραψε το τελικό ανακοινωθέν του Συμβουλίου κατά του Γiarouζέλσκι. «Ασημάκη, έχεις δική σου εξωτερική πολιτική», άκουσε να του λέει ο Α. Παπανδρέου που νωρίτερα είχε τηλεφωνήσει στον Ι. Χαραλαμπίδου: «Γιάννη, έστειλα μια ανακοίνωση στην τηλεόραση, θα την ακούσεις».

Στις 23 Ιουνίου 1982 θα οδηγηθεί σε παραίτηση ο πρώτος υπουργός Οικονομικών της Αλλαγής, Εμ. Δρεττάκης. Άκουσε στο ραδιόφωνο ότι ο Φόρος Ακίνητης Περιουσίας που είχε θεσπίσει αναστέλλεται με απόφαση του πρωθυπουργού και με το αιτιολογικό ότι η εφαρμογή του θα επέφερε «αναστάτωση στις παραγωγικές τάξεις». Λίγο πριν από το συνέδριο του 1984 ο Εμ. Δρεττάκης θα αποχωρήσει από το ΠΑΣΟΚ παραιτούμενος ταυτοχρόνως και από την ιδιότητα του βουλευτή.

Τον Αύγουστο του 1982 θα φύγει από την κυβέρνηση και θα διαγραφεί από το ΠΑΣΟΚ και ο Στ. Παναγιώτης που είχε τοποθετηθεί υφυπουργός Εσωτερικών, υπό τον Γ. Γεννηματά, μόλις ένα μήνα νωρίτερα. Το Πειθαρχικό θα τον διαγράψει κάνοντας λόγο για «σχέδιο αποσταθεροποίησης της Αλλαγής». Ο Στ. Παναγιώτης δημι-

ούργησε την ΕΣΠΕ, χωρίς τύχη.

Τον Οκτώβριο του 1982 ο βουλευτής Αρ. Μπουλούκος εκδηλώνει την πρόθεσή του να μην ψηφίσει υπέρ της κατάργησης του σταυρού προτίμησης και λίγο πριν αρχίσει η συζήτηση του σχετικού νομοσχεδίου στη Βουλή συγκαλείται το Πειθαρχικό και τον διαγράφει. Ο στρατηγός Δημ. Χονδροκούκης διεγράφη επειδή δεν προσήλθε στην ψηφοφορία για το ίδιο νομοσχέδιο. Δύο χρόνια αργότερα, απομακρύνθηκε από το ΠΑΣΟΚ και ο Διον. Μπουλούκος.

Τον Ιούλιο του 1983 ο Ν. Καργόπουλος κατέθεσε στην Κ.Ε. αντιεπίσημη, με την οποία κατηγορούσε τον Α. Παπανδρέου για «ενσωμάτωση στο σύστημα» και τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ για «αλαζονεία της εξουσίας». Ο Α. Παπανδρέου κράτησε, αλλά ο Ν. Καργόπουλος διεγράφη στο τέλος του καλοκαιριού μαζί με τους Χρ. Ινιωτάκη, Σ. Στενό, Ν. Λεοντόπουλο. Εκτοτε μετείχε στις εκλογές με την ΑΣΚΕ που ίδρυσε μετά την απομάκρυνσή του.

Τον Απρίλιο του 1985 αποχωρεί από το ΠΑΣΟΚ ο Τ. Ιντζές και όταν θα τον ακολουθήσει ο βουλευτής Δημ. Ευαγγελινός, ο Α. Παπανδρέου θα εκμυστηρευθεί σε συνεργάτες του ότι «υποκινήθηκαν από το ΚΚΕ». Τον Ιούλιο του 1987 ο Δημ. Ρόκκος αποχωρεί από το Ε.Γ. και από το ΠΑΣΟΚ καταγγέλλοντας παρεκκλίσεις.

Το Δεκέμβριο του 1988 θα αποχωρήσει από το ΠΑΣΟΚ και από τη Βουλή ο Απ. Λάζαρης, παλαιός φίλος του Α. Παπανδρέου. Ο Στ. Γιώτας - φίλος και κουμπάρος του Γ. Γεννηματά και μέλος του Ε.Γ. παλαιότερα - θα εγκαταλείψει το υπουργείο Εθνικής Αμυνας το Νοέμβριο του 1988, καταγγέλλοντας σκάνδαλα. Το Μάρτιο του 1989 θα απομακρυνθούν από το ΠΑΣΟΚ οι βουλευτές Ρούλα Κακλαμανάκη, Γ. Α. Μαγκάκης και Αντ. Τρίτσης, επειδή απείχαν από την ψηφοφορία σε μια πρόταση μομφής που κατέθεσε η Ν.Δ. για τα σκάνδαλα. Βγαίνοντας από την αίθουσα της Βουλής ο Α. Παπανδρέου ανήγγειλε με λίγες λέξεις ότι δεν ανήκουν στην

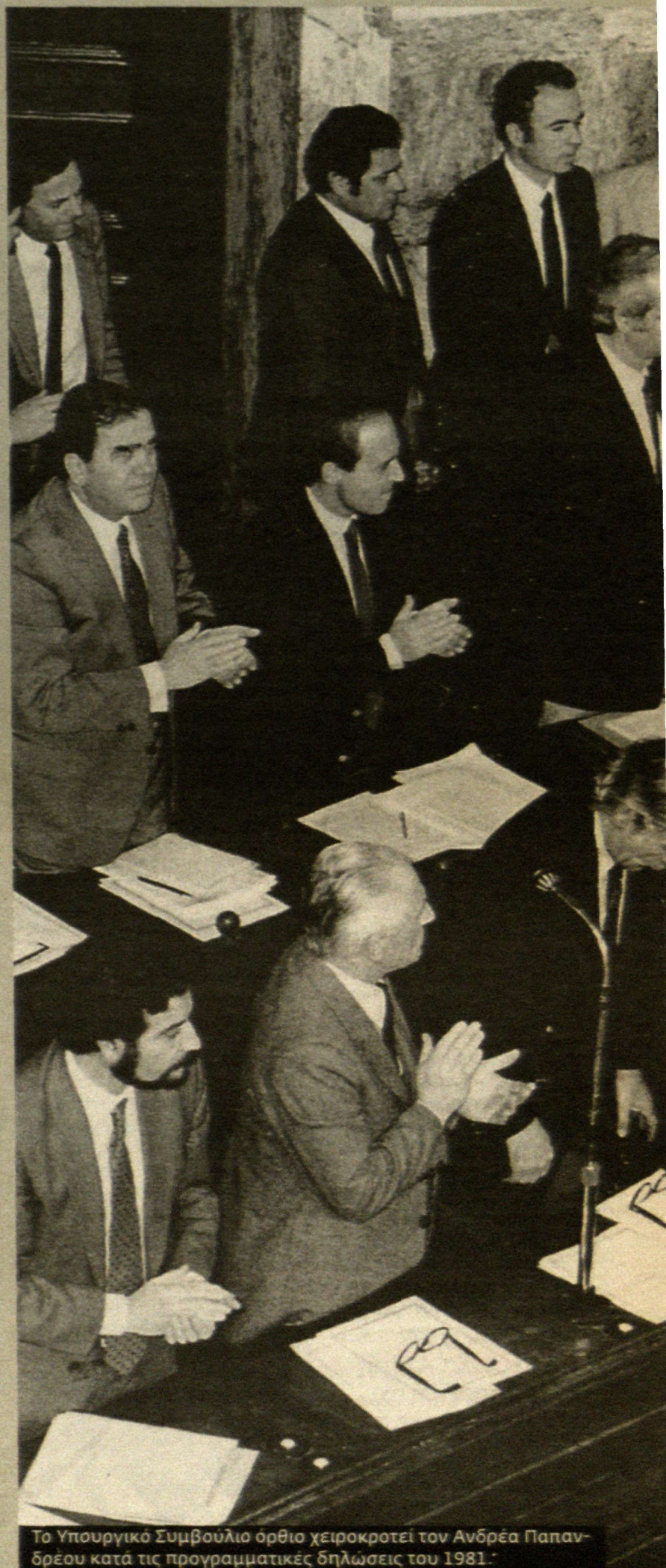
Κ.Ο. Λίγο νωρίτερα είχε υποβάλει την παραίτησή του ο υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας Θ. Καρατζάς, που μετείχε στην κυβέρνηση ως... οπαδός του Γεωργίου Μαύρου Ο Αντ. Τρίτσης δημιούργησε μια μικρή πολιτική κίνηση που δεν επιβίωσε και στις εκλογές του 1990 ήταν υποψήφιος δήμαρχος Αθηναίων, με την υποστήριξη της Ν.Δ., με αντίπαλο τη Μελίνα Μερκούρη την οποία κέρδισε από τον πρώτο γύρο.

Συνδικαλιστές «κατεβαίνουν από το τρένο»

Η συνδικαλιστική παράταξη του ΠΑΣΟΚ, η ΠΑΣΚΕ, υπήρξε φυτώριο για εντάσεις και εσωκομματικές συγκρούσεις. Η πρώτη συνδικαλιστική κρίση ξέσπασε αμέσως μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία και είχε επίκεντρο την απεργία της ΟΤΟΕ. Τον Οκτώβριο επτά στελέχη της ΓΣΕΕ «απομακρύνονται»: Δημ. Πιπεργιάς, Ρ. Σπυρόπουλος, Χρ. Κοκκινοβασίλης, Ι. Παπαμιχαήλ, Π. Κελαϊδής, Ηλ. Παναγιωταρόπουλος και Ι. Γιωργόπουλος, και μαζί τους η Μαρία Τζώρτζου του ΕΚΑ, η Άννα Καραμάνου και ο Αλ. Μητρόπουλος. Οι διαγραφέντες θα ιδρύσουν για ένα διάστημα τη ΣΣΕΚ, που ήταν κάτι σαν... συνδικαλιστικό κόμμα, με τη συμμετοχή και του Κ. Μπακιρτζή, αλλά αργότερα θα επιστρέψουν στο ΠΑΣΟΚ.

Η αποσκίρτηση των στελεχών της ΠΑΣΚΕ θα οδηγήσει σε μια ταραχώδη περίοδο με διορισμό διοίκησης από τα δικαστήρια. Μετά τις διαγραφές, οι επτά συνδικαλιστές ανατρέπουν τον Γ. Ραυτόπουλο στη ΓΣΕΕ και εκλέγουν στη θέση του τον Ι. Παπαμιχαήλ.

Το Εργατικό Κέντρο Αχαΐας προσφεύγει στο δικαστήριο, ανατρέπει τη διοίκηση Παπαμιχαήλ και διορίζει νέα υπό τον Γ. Ραυτόπουλο. Τον Αύγουστο του 1988 ο Στ. Τζουμάκας μένει εκτός κυβέρνησης και Ε.Γ., όταν καλεί τους δημοσιογράφους στο υπουργείο του και καταγγέλλει νοθεία στο συνέδριο της ΓΣΕΕ και στη συνδιάσκεψη της ΠΑΣΚΕ.

Το Υπουργικό Συμβούλιο όρθιο χειροκροτεί τον Ανδρέα Παπανδρέου κατά τις προγραμματικές δηλώσεις του 1981.

Ο Λαλιώτης αποχωρεί και επιστρέφει

Ο Κ. Λαλιώτης, το Νοέμβριο του 1985, με μια επιστολή 16 σελίδων ανακοίνωσε αιφνιδιαστικά ότι αποχωρεί από την πολιτική. Οι λόγοι που οδήγησαν στην αποχώρηση ανάγονται στις επιθέσεις που δέχεται στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ! Θα επιστρέψει στο ΠΑΣΟΚ και στην πολιτική το Μάρτιο του 1987. Ο Α.

Παπανδρέου μπηκε σε μια σύνοδο της Κ.Ε. στον «Αστέρα» και τον είδε να κάθεται στις πρώτες θέσεις. «Κώστα, εδώ είσαι!», τον ρώτησε. Θα αποχωρήσει ξανά το καλοκαίρι του 2003 και θα επιστρέψει το καλοκαίρι του έτους που διανύουμε, για να ζήσει τον εφιάλτη των εκλογών της 16ης Σεπτεμβρίου.

Τσοβόλας: Από το Ειδικό Δικαστήριο ιδρυτής του ΔΗΚΚΙ

Ενα άλλο πρόσωπο που θα το βρει μπροστά του ο ίδιος ο Α. Παπανδρέου, αλλά κυρίως ο Κ. Σημίτης, είναι ο Δ. Τσοβόλας. Με το ΔΗΚΚΙ που ίδρυσε μετά την αποχώρησή του από το ΠΑΣΟΚ, ένα χρόνο νωρίτερα, απειλεί την αυτοδυναμία του ΠΑΣΟΚ. Με την παρουσία του στη δίκη Κοσκωτά απέκτησε ακτινοβολία. Μετά τις εκλογές του 1993 θα περάσει στην εσωκομματική αντιπολίτευση και θα

επικρίνει σκληρά τον Α. Παπανδρέου, με αποτέλεσμα να κληθεί στο Πειθαρχικό το καλοκαίρι του 1995. Ηδη η αντίστροφη μέτρηση της σχέσης του με το ΠΑΣΟΚ έχει αρχίσει. Τον Οκτώβριο, όταν ο Α. Παπανδρέου βάζει στην Κ.Ε. εναντίον όσων τον αμφισβητούν, αποχωρεί από τη σύνοδο της Κ.Ε. Θα ιδρύσει δικό του κόμμα, θα μπει στη Βουλή το 1996, αλλά η συνέχεια δεν θα είναι ανάλογη.

Η διαγραφή Αρσένη και το νέο κόμμα

Το 1986 ο Γεράσιμος Αρσένης - εκτός κυβέρνησης πλέον - εκλαμβάνει τη συνδικαλιστική κρίση που ακολουθεί την αναγγελία της «πολιτικής Σημίτη» ως ρεύμα υπέρ των ιδεών του και αρχίζει περιοδείες ανά την επικράτεια για να τις διαδώσει. Αγνοεί τις προειδοποιήσεις και την 1η Μαρτίου του

1986 οι εφημερίδες παίρνουν την ανακοίνωση της διαγραφής του. «Με τις πράξεις του αυτές έθεσε εαυτόν εκτός Κινήματος». Ο Γ. Αρσένης θα ιδρύσει το Ελληνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, θα πάρει μέρος στις εκλογές του Ιουνίου του 1989, αλλά το ποσοστό του δεν θα υπερβεί το 0,66%.

Η Μαργαρίτα, η ΕΓΕ και η αεροσυνοδός

Η ίδρυση της ΕΓΕ το 1976 δεν ήταν παρά η αυτονόητη δημιουργία ενός «μετωπικού» σχήματος του ΠΑΣΟΚ στο γυναικείο χώρο. Η ισχυρή παρουσία της Μαργαρίτας Παπανδρέου στην οργάνωση την κατέστησε ισοδύναμη με την ίδρυση ενός «δικού της κόμματος». Υπήρχε μια περίοδος εντάσεων ανάμεσα στην ΕΓΕ και το ΠΑΣΟΚ ευθέως ανάλογη με την εμφάνιση της αεροσυνοδού που σερβίριζε συνήθως το ζεύγος Παπανδρέου στο πρωθυπουργικό αεροσκάφος. Το φθινόπωρο του 1987 ο Α. Πα-

πανδρέου θα αναθέσει στον τότε κυβερνητικό εκπρόσωπο Ι. Ρουμπάτη να δηλώσει: «Η Μαργαρίτα Παπανδρέου είναι απλή πολίτισ! Το μήνυμά είναι καθαρό: κανείς δεν θα την υποδέχεται πλέον με τιμές συζύγου πρωθυπουργού! Η σύγκρουση είναι πια δημόσια, ορατή και θα κρατήσει πολύ ακόμη. Στη Χαρ. Τρικούπη αυτές οι δραστηριότητες προκαλούν αντιδράσεις. Στο ΠΑΣΟΚ δεν είδαν ποτέ με καλό μάτι τις «ΕΓΕς». Στις 21 Μαρτίου 1989 η Μαργαρίτα Παπανδρέου υποβάλλει την παραίτησή της.

από Παπανδρέου σε Παπανδρέου

Το «συνέδριο της νοθείας», η πρώτη νίκη Σημίτη, η σύγκρουση Τσοχατζόπουλου - Αυγερινού και η ασθένεια Γεννηματά

Η εκλογή δια βοής
και η «σύγκρουση
του “Πεντελικού”»

Το ΠΑΣΟΚ οργάνωσε το πρώτο «κανονικό» συνέδριό του το Μάιο του 1984, δέκα χρόνια μετά την ίδρυσή του. Το συνέδριο ουσιαστικά αποτελεί τυπική διαδικασία με πανηγυρικό χαρακτήρα, αφού τίποτε επί της ουσίας δεν έχει να κρίνει. Ο Α. Παπανδρέου προτείνει μια λίστα 95 προσώπων και εκλέγονται οι ενενήντα!

Η μόνη σοβαρή αντιπαράθεση στο πρώτο συνέδριο αφορούσε την ΕΓΕ. Η Μαργαρίτα Παπανδρέου είχε ζητήσει να εκλεγεί ένας αριθμός γυναικών στην Κ.Ε. Στην πραγματικότητα η εκλογή πολλών μελών της νέας Κ.Ε. έγινε από τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και όχι από το σώμα των συνέδρων. Αυτού του είδους οι εκλογικές διαδικασίες θα συνεχιστούν στο ΠΑΣΟΚ και τα επόμενα χρόνια, με τις συνεχείς ανασυνθέσεις του Ε.Γ.

Το δεύτερο συνέδριο συνήλθε το Σεπτέμβριο του 1990. Στο συνέδριο η κριτική από τη βάση θα πάρει υψηλούς τόνους, αλλά κανείς δεν αγγίζει άμεσα τον Α. Παπανδρέου. Οι δελφίνοι θα περιοριστούν σε έναν ιδιότυπο εμφύλιο. Εκείνο το συνέδριο όμως έμελλε να μείνει στην Ιστορία ως «το συνέδριο της νοθείας». Όταν ανακοινώνεται η νέα Κ.Ε., ο Στ. Τζουμάκας καλεί τους δημοσιογράφους και καταγγέλλει ότι έγιναν λαθροχειρίες στην καταμέτρηση των ψηφοδελτίων.

Το τρίτο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ έγινε τον Απρίλιο του 1994 και αφού ο Α. Παπανδρέου είναι πάλι πρωθυπουργός. Το μεγάλο γεγονός του συνεδρίου είναι αυτό που δεν θα συμβεί ποτέ: η ομιλία του Γ. Γεννηματά. Ο καρκίνος είχε προχωρήσει σε σημείο που δεν του επέτρεψε να πάρει μέρος σε μια κομματική διαδικασία η οποία αναμενόταν να τον καθιερώσει ως αδιαμφισβήτητο διάδοχο του Α. Παπανδρέου. Σε αυτό το συνέδριο

η κριτική θα γίνει σε υψηλότερους τόνους, αλλά κανείς δεν θα θίξει πάλι ευθέως τον Α. Παπανδρέου, ο οποίος θα συγκρατήσει τους επίδοξους διαδόχους του. «Το ΠΑΣΟΚ δεν κληρονομείται, δεν χαρίζεται και δεν τεμαχίζεται σε τιμάρια», θα πει.

Ο Α. Παπανδρέου ήταν και στο συνέδριο του 1994 ο μόνος υποψήφιος πρόεδρος και θα εκλεγεί πάλι διά βοής. Ο Α. Τσοχατζόπουλος προώθησε μια πρόταση για την άρση του ασυμβίβαστου ανάμεσα στην ιδιότητα του γραμματέα της Κ.Ε. και του υπουργού, ώστε να επανέλθει στην κυβέρνηση χωρίς να εγκαταλείψει τη Χαρ. Τρικούπη. Ο Κ. Σημίτης θα ζητήσει ειδική ψηφοφορία. Ακολουθεί ένταση. Απόψεω κάποιοι φωνάζουν: «Θα μπορούμε μέσα να τον δειρούμε». Η ψηφοφορία θα γίνει δύο φορές και νικητής ήταν ο Σημίτης.

Ο Α. Παπανδρέου συνήθιζε στις περιόδους των αμφισβητήσεων να επιστρατεύει το «σύνδρομο της αποστασίας» και της «διάσπασης της δημοκρατικής παράταξης». Ο Κ. Σημίτης κατηγορήθηκε για τα «κεντροδεξιά σενάρια». Ο Ι. Αλευράς

και ο Απ. Λάζαρης απειλήθηκαν ως «αποστάτες». Ο Γ. Γεννηματάς ετέθη υπό παρακολούθηση ως «ύποπτος για τη δημιουργία κόμματος».

Στη σύνοδο της Κ.Ε. τον Αύγουστο του 1989 στην Ανάβυσσο, δεν είναι πλέον πρωθυπουργός ο Α. Παπανδρέου και ανοίγει ο ασκός του Αιόλου, αλλά ο ίδιος έδειξε τις ικανότητές του στους εσωκομματικούς χειρισμούς.

Κατάφερε να παρακάμψει τις επιθέσεις που δέχθηκε αξιοποιώντας τις αντιθέσεις και τις μεταβαλλόμενες συμμαχίες ανάμεσα σε έναν κύκλο στελεχών, τον οποίο αποτελούσαν κυρίως ο Γ. Γεννηματάς, ο Κ. Σημίτης και ο Κ. Λαλιώτης. «Μη με παραζορίζετε γιατί θα τα τινάξω όλα στον αέρα», είχε πει.

Τις δύσκολες μέρες, όταν ένιωθε απειλούμενος, αντέστρεφε τους όρους. Π.χ. το 1988 χαρακτηρίζει την ψήφιση του Προϋπολογισμού «ψήφο εμπιστοσύνης στον ίδιο» και προειδοποιεί: «Εάν δεν υπερψηφισθεί ο Προϋπολογισμός, η κυβέρνηση θα παραιτηθεί με τις συνέπειες που μια τέτοια πράξη συνεπάγεται».

Όταν πήγε να κάνει την ίδια κίνηση πολλά χρόνια αργότερα ο Κ. Σημίτης, λίγο έλειψε να πέσει η κυβέρνηση!

Η περίφημη «σύγκρουση του “Πεντελικού”», το Νοέμβριο του 1990, δεν έχει διευκρινιστεί πλήρως ακόμη. Ο Ανδρέας Παπανδρέου πίστευε ότι αυτός που ξεκίνησε την υπόθεση στο «Πεντελικόν» δεν ήταν άλλος από τον Κ. Σημίτη, που χρησιμοποίησε γι' αυτόν το σκοπό τη Μελίνα Μερκούρη και τον Κ. Λαλιώτη ο οποίος έλαβε μέρος με διαφορετικά κίνητρα. Οι εφημερίδες τον αποκαλούν «Ζοσπέν του ΠΑΣΟΚ», αλλά ποτέ δεν ζήτησε ευθέως από τον Α. Παπανδρέου τη θέση.

Ο Ανδρέας Παπανδρέου σκοπεύει να προτείνει τον Α. Τσοχατζόπουλο και ετοιμάζεται για σύγκρουση. «Αν θέλουν πόλεμο θα τον έχουν», είπε χαρακτηριστικά. Ζήτησε από τον Α. Λιβάνη μια γνωμοδότηση από την οποία να προκύπτει σε ποιον ανήκουν η σφραγίδα του κόμματος και τα περιουσιακά στοιχεία του. Την παραμονή της συνόδου ειδοποίησε τον Ι. Αλευρά και τον Δ. Τσοβόλα να είναι έτοιμοι για έκτακτη σύγκληση της Κοινοβουλευτικής Ομάδας και κάλεσε τον Π. Λάμπρου, τον Γ. Παναγιωτακόπουλο και τον Α. Λιβάνη στο ξενοδοχείο στις 6.30 το πρωί. «Αν δεν βγει ο Ακης, διαλύω το ΠΑΣΟΚ και πάω για νέο κόμμα», τόνισε.

Κατέβηκε στη συνεδρίαση και επετέθη ευθέως σε όσους του αμφισβητούσαν το δικαίωμα να ορίζει το κόμμα του. «Βρέθηκα ενώπιον ενός ωμού εκβιασμού και αν χρειαστεί θα δώσω τα στοιχεία. Δεν πρόκειται να υποκύψω. Δέχομαι την πρόκληση. Η πρότασή μου για τη θέση του γραμματέα είναι ο Ακης Τσοχατζόπουλος». Η παρέμβαση του Γ. Γεννηματά έκρινε το αποτέλεσμα. Γραμματέας εξελέγη ο Ακης Τσοχατζόπουλος με 71 ψήφους. Υπέρ του Παρασκευά Αυγερινού - που πήρε 40 - ψήφισαν ο Κ. Λαλιώτης, ο Θ. Πάγκαλος και ο Κ. Σημίτης.

01

02

Η «κίνηση των τεσσάρων» και το τέλος εποχής

Η απειλή διαγραφής
Σημίτη, ο Τσουκάτος,
το Ωνάσειο και
το κλίμα ανατροπής

Το 1979 σημειώθηκε η πρώτη ρήξη του Ανδρέα Παπανδρέου με τον Κ. Σημίτη. Μια αφίσα που πρόβαλλε το σύνθημα «Ναι στην Ευρώπη των λαών, όχι στην Ευρώπη των μονοπωλίων», η οποία κυκλοφόρησε με ευθύνη του Κ. Σημίτη, τον υποχρέωσε να παραιτηθεί από το Ε.Γ. Φεύγει για τη Γερμανία και θα επιστρέψει στην Ελλάδα το 1981, όταν ο Α. Παπανδρέου διαμορφώνει τους συνδυασμούς. Ο Α. Παπανδρέου τον άφησε έξω από τη Βουλή, αλλά είχε αποφασίσει να τον συμπεριλάβει στην κυβέρνηση. Το καλοκαίρι του 1991 ο Παπανδρέου ήταν έτοιμος να διαγράψει τον Κ. Σημίτη, ωστόσο η απόφαση αναστάλη κυριολεκτικά την τελευταία στιγμή. Πληροφορείται ότι, εκτός από τον Ι. Σουλαδάκη που είχε στείλει ως εκπρόσωπο του ΠΑΣΟΚ στο συνέδριο του Συνασπισμού, υπήρχε και ένα τηλεγράφημα του Σημίτη προς τη Μαρία Δαμανάκη, η οποία ήταν τότε πρόεδρος του κόμματος που τον είχε στείλει στο Ειδικό Δικαστήριο. Εξοργίζεται και αποφασίζει να τον διαγράψει! Παίρνει τον Ν. Αθανασάκη και του υπαγορεύει μια δήλωση. Αυτός αναζητεί τον Τηλ. Χυτήρη και τον βρίσκει σε διακοπές στην Κεφαλλονιά. Ο Τηλ. Χυτήρης τηλεφωνεί αμέσως στην Εκάλη. «Πρόεδρε, άκουσα πριν από λίγο μια απαράδεκτη δήλωση του Σημίτη. Πρόεδρε, η απόφαση είναι δική σας, αλλά μια διαγραφή θα μας κοστίσει». Έτσι ο Κ. Σημίτης τη γλίτωσε.

Η κρίση στις σχέσεις του Α. Παπανδρέου με τον Κ. Σημίτη επιδεινώθηκε το 1991, όταν βουλευτές του «κλίματος Σημίτη» τού ζητούν την αποχώρησή του. «Πού το πάει ο κύριος Σημίτης», λέει ο Παπανδρέου. Θα μιλήσει στη Βουλή για «αχυράνθρωπους» και θα επαναφέρει τις καταγγελίες για τα «κεντροδεξιά σενάρια». Ο Κ. Σημίτης απέφυγε την αποπομπή και μιαν άλλη φορά, όταν ο Παπανδρέου παραθέριζε στην Ελούντα και πληροφορήθηκε ότι τον αμφισβήτησε πάλι δημοσίως. Ειδοποιείται ο Κ. Λαλιώτης που παραθέριζε στο Ρέθυμνο και σπεύδει

για να τον μεταπείσει. Ως τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο μόνος που δεν είχε ελπίδες διαδοχής ήταν ο Κ. Σημίτης. Για να οργανώσει την παρουσία του στο 3ο συνέδριο, χρειάστηκε να διοργανώσει μια συνάντηση, εννέα άνθρωποι όλοι κι όλοι: Ν. Γκαργάνας, Δημ. Παπούλιας, Χρ. Βερελής, Γ. Δρυς, Ν. Θέμελης, Αντ. Αγγελίδης, Ρ. Σπυρόπουλος, Αν. Μαντέλης και ο Θ. Τσουκάτος. Δεν αποτελούν πολιτικό επιτελείο. Αν δεν ήταν ο Θ. Τσουκάτος αυτοί οι εννέα άνθρωποι μπορεί να μη συνεδρίαζαν ποτέ ξανά. Πιστεύει ότι «ο Σημίτης έχει δυναμική» και αναλαμβάνει σχεδόν μόνος να το επιβεβαιώσει, αναζητώντας υποστηρικτές του στην περιφέρεια και κυρίως στα μεσαία στελέχη.

Με αλλεπάλληλες επαφές στο παρασκήνιο καταφέρνει να στήσει πανελλαδικό δίκτυο. Όταν ο Σημίτης πήγε στο σπίτι της Βάσως Παπανδρέου, όπου τον περίμεναν ήδη ο Θ. Πάγκαλος και ο Παρ. Αυγερινός, για να σχηματίσουν την «κίνηση των τεσσάρων», είχε πίσω του έναν ισχυρό μηχανισμό. Ο Α. Παπανδρέου στις 11 Οκτωβρίου 1995 συγκαλεί την Κ.Ε. και βάλλει εναντίον των «τεσσάρων». Τους αποκαλεί αυστηρά «μικρό κύκλο κεντρικών στελεχών που γίνεται κύκλος αυτοκαταστροφής και διάλυσης» και απευθύνεται σε έναν προς έναν: «Δεν υπάρχουν ηγέτες σε αναμονή», λέει για τον Κ. Σημίτη. «Δεν υπάρχει χώρος για περισσότερη αχαριστία, για περισσότερη ανανδρία από ορισμένους κύκλους», λέει για τον Θ. Πάγκαλο. «Ποιος κρίνει ποιος είναι και ποιος δεν είναι ιστορικό στέλεχος», λέει για τη Βάσω Παπανδρέου που διασχίζει την αίθουσα για να του ζητήσει με σημείωμα το λόγο. Δεν είναι εύκολος αντίπαλος. Αλλά το Νοέμβριο μπήκε στο Ωνάσειο και τα πράγματα άλλαξαν. Στις αρχές Δεκεμβρίου του 1995 οι «τέσσερις» συγκεντρώθηκαν στο γραφείο του Κ. Σημίτη στην οδό Ακαδημίας. Εχει φτάσει πλέον η ώρα της αλήθειας. Και ο Παρ. Αυγερινός έθεσε το θέμα: «Θεωρώ ότι ο Κώστας πρέπει να τεθεί πλέον επικεφαλής». Χωρίς περιστροφές ο Θ. Πάγκαλος συμφώνησε: «Σε αυτήν τη φάση προηγείται ο Κώστας». Με κάποια δυσκολία η Βάσω Παπανδρέου απεδέχθη τη συμφωνία: «Ο Σημίτης έχει το προβάδισμα».

01...02. Η αντιστροφή μέτρηση για τον ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ είχε ξεκινήσει τον Οκτώβριο του 1995 στην Κ.Ε. Η Βάσω Παπανδρέου διασχίζει την αίθουσα και με σημείωμα ζητεί το λόγο από τον Ανδρέα Παπανδρέου. Στο συνέδριο του 1996 το κόμμα θα περάσει στα χέρια του Κώστα Σημίτη.

από Παπανδρέου σε Παπανδρέου

Ο Σημίτης
δίνει το
«δαχτυλίδι»
στον ΓιώργοΑποκαθήλωση
Λαλιώτη και ανάδειξη
του Μιχ. Χρυσόχοϊδη

Το χρονικό των εσωκομματικών κρίσεων του ΠΑΣΟΚ στην πραγματικότητα δεν σταμάτησε ποτέ. Απλώς μετά το 1996 οι κρίσεις ήταν ελεγχόμενες.

Στο συνέδριο του 1999 το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στο ότι πήρε την πρώτη θέση ο Άκης Τσοχατζόπουλος και άρχισε η κρίση στις σχέσεις Σημίτη - Τσουκάτου. Το έκτακτο συνέδριο του 2001 απλώς εκτόνωσε μια κρίση που είχε προκληθεί τεχνητά λίγους μήνες νωρίτερα στο Εκτελεστικό Γραφείο από τον κ. Κ. Σημίτη.

Μετά τη θύελλα που προκάλεσε η απόπειρα αλλαγών στο ασφαλιστικό από τον Τ. Παννίση, ένα μεσημέρι ο τότε πρωθυπουργός συγκάλεσε το ανώτατο κομματικό όργανο και ανακοίνωσε ότι θα παραιτηθεί, «ήδη δεν τον αφήνουν να κυβερνήσει». Ακόμη δεν έχει διευκρινιστεί τι ακριβώς διημέφθη εκείνο το μεσημέρι της 21ης Ιουνίου 2001.

Τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ πάντως δεν σήκωσαν το γάντι και αποφασίστηκε να λύσουν τις διαφορές τους σε συνέδριο το Νοέμβριο του ίδιου έτους.

Ο κ. Σημίτης πήρε τη «λευκή επιταγή» που ήθελε, η ισχύς του Α. Τσοχατζόπουλου μειώθηκε και ο Κ. Λαλιώτης θριάμβευσε παίρνοντας την πρώτη θέση στη νέα Κ.Ε. και τη θέση του γραμματέα της.

Όμως ο θρίαμβος έμελλε να εξελιχθεί στην τελευταία εσωκομματική κρίση.

Το 2003 ο Κ. Σημίτης ξήλωσε τον Λαλιώτη για να βάλει στη θέση του τον κ. Μιχ. Χρυσόχοϊδη. Λίγο αργότερα, για να μη χρεωθεί ο ίδιος την εκλογική ήττα του 2004, παρέδωσε χωρίς εσωκομματικές διαδικασίες την ηγεσία στον Γ. Παπανδρέου. Στο συνέδριο του 2005 ο τελευταίος πρότεινε ένα είδος κόμματος που κάποια στιγμή φάνηκε ελκυστικό, αλλά εντέλει κατέληξε «αδειανό πουκάμισο».

Η κόντρα Τσοχατζόπουλου - Σημίτη στη συνεδρίαση της Κοινοβουλευτικής Ομάδας, το δραματικό συνέδριο μία ημέρα μετά την κηδεία του Ανδρέα και το δίλημμα για την επικράτηση στο κόμμα

Ξεκαθάρισμα λογαριασμών
στη μετα-Ανδρέα εποχή

Η συνεδρίαση της Κ.Ο. αρχίζει πρωί της 18ης Ιανουαρίου 1996 και οι υποψήφιοι πρωθυπουργοί είναι τέσσερις: Ι. Χαλαζαμπόπουλος, Κ. Σημίτης, Α. Τσοχατζόπουλος, Γερ. Αρσένης. Πολλοί πιστεύουν ότι το παιχνίδι θα κριθεί ανάμεσα στον Κ. Σημίτη και τον Γερ. Αρσένη. Το αποτέλεσμα της πρώτης ψηφοφορίας πάγωσε τον πρώτο. Υπέρ του ψήφισαν μόνο 53 βουλευτές. Ο Α. Τσοχατζόπουλος κάνει την έκπληξη με 53 ψήφους επίσης και ο Γερ. Αρσένης με 50 έμεινε έξω από την κούρσα, όπως και ο Γ. Χαλαζαμπόπουλος που δεν ξεπέρασε τις 12 ψήφους. Ήταν φανερό ποιος θα είχε το πλεονέκτημα στο δεύτερο γύρο. Αλλά στη δεύτερη ψηφοφορία ο Κ. Σημίτης πήρε 86 ψήφους έναντι 75

του Τσοχατζόπουλου και πέντε ψηφοδέλτια ήταν λευκά. Εξι άνθρωποι όλοι κι όλοι έκριναν ποιος θα είναι πρωθυπουργός. Ο Κ. Σημίτης στην πραγματικότητα οφείλει την εκλογή του σε μια ομάδα 4-5 βουλευτών που επηρέαζε ο Γ. Παπανδρέου. Συναντήθηκαν την προηγούμενη στο υπουργείο Παιδείας χωρίς να γίνει γνωστό.

Η ανάδειξη του Κ. Σημίτη στην πρωθυπουργία δεν έλυσε το εσωκομματικό πρόβλημα του ΠΑΣΟΚ. Στην πραγματικότητα τίποτε δεν έχει κριθεί και η οριστική εκκαθάριση των λογαριασμών παραπέμπεται στο συνέδριο που ορίζεται για τις 27 Ιουνίου. Στις 21 Μαρτίου 1996, ύστερα από 123 ημέρες νοσηλείας, ο Α. Παπανδρέου βγαίνει από το Γνάσειο και η πορεία προς το συνέδριο αρχίζει με νέα δεδομένα

και με βασανιστικά ερωτήματα. Θα πάρει μέρος στο συνέδριο; Και αν πάρει, θα επιδιώξει την επανεκλογή του ή θα υποστηρίξει κάποιον άλλο; Θα δεχθεί να τοποθετηθεί αντιπρόεδρος και ποιος θα είναι; Με το θάνατο του Α. Παπανδρέου στις 23 Ιουνίου το ζήτημα αν το συνέδριο θα εκλέξει διάδοχο ή όχι ελύθη αυτομάτως με δραματικό τρόπο.

Την επομένη της κηδείας αρχίζουν στην Καλογρέζα οι εργασίες του συνεδρίου. Οι σύνεδροι που είχαν έλθει από την προηγούμενη για την κηδεία βρέθηκαν μπροστά σε ένα ειδικό σχέδιο υποδοχής τους. Στα ξενοδοχεία τους υπήρχε ειδική περιφρούρηση ώστε να μην τους προσεγγίσει ο «αντίπαλος». Μόλις άρχισε το συνέδριο, ο Α. Τσοχατζόπουλος δοκίμασε την πρώτη έκπληξη. Την ώρα που μπήκε στην

αίθουσα ο Κ. Σημίτης καταχειροκροτούμενος, κατάλαβε ότι η αισιόδοξη εικόνα, που του είχαν μεταφέρει ως τότε, δεν ήταν πραγματική. Μετά την έναρξη σηκώθηκε από το πάνελ και φώναξε τους δικούς του σε ένα γραφείο: «Τι μου λέγατε τόσον καιρό; Αυτός το 'χει πάρει το συνέδριο». Ο Κ. Σημίτης από την πρώτη στιγμή που ανέβηκε στο βήμα προέβαλε τη βασική θέση του: «Αν δεν εκλεγώ πρόεδρος, θα παραιτηθώ και από πρωθυπουργός».

Την Κυριακή 30 Ιουνίου 1996 όλα είχαν κριθεί. Ψήφισαν 5.214 σύνεδροι. Ο Κ. Σημίτης πήρε 2.732 (53,77%) και ο Α. Τσοχατζόπουλος 2.324 ψήφους. «Διοικούσα ένα κόμμα επί είκοσι χρόνια, διοργάνωσα ένα συνέδριο και μου το πήρε ο Τσουκάτος μέσα από τα χέρια», είπε ο Α. Τσοχατζόπουλος.